

Zehragül A KIN*

A kınsal çıkarsama'nın Ontolojik Temellendirili i

Özet

Heidegger'de kavram, Kant'ta oldu u gibi farklı tasarımları bir bilinçte tasarımılayabilen ve kendi içeriklerini a priori olarak kendilerinde ta ryan, saf nosyonlara kar ılık gelmektedir. Nosyonların, anlama yetisinin i levlerinden nasıl kaynaklandı nı ara tıran Heidegger, bu ba lamda "Saf anlak kavramlarının çıkarsanması" olarak A kınsal çıkarsama'nın, Kant'ta nasıl gerçekle t i ini ve gerçek anlamını olu turan, ontolojik özünü sorun edinmektedir. Makale Heidegger'in, Kant'taki görü ve kavramlar (kategoriler) arasındaki uçurumu, saf anlama yetisi kavramlarının görüsel temeline i aret ederek, nasıl a tı nı açıklama çabası içinde olacaktır.

Anahtar Sözcükler

A kınsal ıkarsama, Görü, Syndosis, Kategoriler, Ontolojik sentez.

Die ontologische Grundlegung zur Transzendentalen Deduktion

Zusammenfassung

Bei Heidegger entspricht der Begriff der reinen Notionen, die die unterschiedlichen Vorstellungen in einem Bewußtsein zu bilden vermögen und ihre Implikationen a priorisch bei ihnen selbst tragen. Heidegger, wer untersucht, wie die Notionen aus den Funktionen des Erkenntnisvermögens entspringen, problematisiert das ontologische Wesen der transzendentalen Deduktion als "der Deduktion der reinen Verstandesbegriffe" im tiefsten Sinne und wie sie sich bei Kant realisiert. Die vorliegende Abhandlung bemüht sich darum, zu erklären, wie Heidegger die Kluft zwischen Anschauung und Begriff dadurch überwand, daß er auf den intuitiven Ursprung von Begriffe des reinen Erkenntnisvermögens hinwies.

Schlüsselwörter

Der transzendentalen Deduktion, Anschauung, Syndosis Kategorien, die ontologische Synthesis.

* Yrd. Doç. Dr. Mersin Üniversitesi Fen –Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

Giri

Heidegger'in *Kant ve Metafizik Problemi*'ndeki (1929) temel argümanı kategorilerin ontolojik zemininin zaman görüşü oldu u yönündedir. Bu nedenle Heidegger'in iddiası, yalnızca "A kınsal çıkarsama"nın de il aynı zamanda kavramların duyusalla tırılmasına kar ılık gelen ematizmin ontolojik özünün aç ı a çıkarılmasında zaman görüşünün merkezi bir role sahip oldu u yönündedir. Heidegger'in *Kant ve Metafizik Problemi*'ndeki ba langıç argümanına dönersek, A kınsal ıkarsama, Heidegger'in görü ve kavram birlikteli i olarak nitelendirdi i ontolojik veritativ sentezin (sentetik a priori bilgilerin) aç ı a çıkarılmasına yani saf anlama yetisi kavramlarının zaman görüşü ile sınırlandırılmasına kar ılık gelmektedir. Öyleyse Heidegger için sorun, Kant'taki saf görü ve saf kavramların birlikteli ine kar ılık gelen ontolojik sentezin nasıl gerçekle ti inin aç ı a çıkarılmasıdır. Bu noktada Heidegger ontolojik bilginin ikinci ö esi olarak i aretledi i kavramların kökensel olarak zaman görüşünde temellendi ini iddia etmekte ve söz konusu iddiasına zemin hazırlamak için Kant'ın A kınsal çıkarsama'daki dü üncelerini yorumlamaktadır.

I

Kant, anlama yetisine zorunlu olarak neyin ait oldu unu sorgulamı ve saf bilgedeki rolünü, a priori kökenini ara tırmı tır. Kant'ın söz konusu ara tırması *Saf Akılın Ele tirisi'nde*, A kınsal Analiti in, "Saf Anlak Kavramlarının çıkarsanması" bölümünde i aret etti i, "Quaestio juris" sorusunda aç ı a çıkmaktadır¹ (1990:126). Kant, A 84, B117'de hukuksal bir davada, hukukçuların hak nedir? (Quid juris) sorusunu, olguyu ilgilendiren (quid facti) sorudan ayırdıklarını belirtmi tir. İmdi Kant'a göre, her iki soru da kanıtlama gerektirdi i halde olgusal kanıtlama için, deneyim yeterliyken, tüzel istemi bildiren "hak nedir?" gibi bir soru da olgusal bir kanıtlama de il, çıkarsama gereklidir. Bu noktada anoloji yapan Kant biçimsel mantık ba lamında, hak nedir sorusunda, saf anlamanın kavramlarının aklanmasını içeren önemli bir problemin çözümünü görmü tür. Hukuksal bir soruda deneyimden çıkmayan, a priori bir kavramın deneyime nasıl uygulanabilece ini sorgulayan Kant'ın cevabı, bu önsel varsayımların saf kavramlar olarak, deneyime uygulanabilecekleri yönündedir. A kınsal çıkarsama'da kavramların kayna ının ve olanaklı birli inin anlama yetisinden nasıl çıktı ına açıklama getirmek isteyen Kant (Heidegger, 1995:319), bu ba lamda söz konusu a priori kavramların, nesnelere a priori ili kilendirilmelerini, a kınsal çıkarsamaları (transzendental Deduktion) olarak adlandırmaktadır².

¹ Kant, burada hukukçuların, hukuksal bir davada, hak nedir (Quid juris) sorusunu, olguyu ilgilendiren sorudan (quid facti) ayırdıklarını belirtmektedir. Her iki soru da, kanıtlama gerektirir. Fakat, olgusal kanıtlama için, deneyim yeterliyken, tüzel istemi bildiren, hak nedir sorusu için, çıkarsama gereklidir.

² Ontolojik açıdan yargı ö retisini ve A kınsal çıkarsama'yı merkeze alan La Rocco'ya göre, A kınsal çıkarsama'nın amacı, görüngülerin biline ba lantısıdır. Söz konusu ba lantıyı aç ı a çıkarmak içinse mantı in ve dilin, genel mantıksal i levlerine gereksinim vardır. La Rocco. Cladio, *Esistenza e Giudizio. Linguaggio e ontologia*, Kant-Pisa: Edizon ETS 1999, 3775.

A kınal Analitik'te anlama yetisinin a priori formları olan kavramlar ile ilgilenen Kant, A kınal çıkarsama'da mantı ın bu kesin kavramlarının zaman ile olan ili kisini ve a priori nesnel geçerlili ini sorgulamı tır (Kant,1990:138a, A96). Kant'a göre kavramlar bilginin olu ması için zorunludurlar. Anlama yetisinin ba layıp birle tirme biçimleri olan kavramların i levleri, görüdeki çoklu un birli ini sa lamaya yöneliktir. Kavramlar olmaksızın nesnel, görüngüler olarak bizim dı ımızda yer alamazlar. Çünkü, oklunun tasarımı olarak görüngüler, tüm deneyimin biçimsel ve bire imsel ilkeleri olan kavramlar aracılı ıyla anlama yetisine ba lanırlar. Dolayısıyla anlama yetisinin yasaları altında biçim kazanan görüngüler, biçimsel olanaklarını kavramlardan almakla kalmaz; kavramlar görüngülerin sentetik birli ini, deneyimin biçimi açısından da olanaklı kılarlar. Bunun nedeni Kant'ın, görüngülerin (Erscheinungen), görü (Anschauung) olarak duyarlıkta (Sinnlichkeit), olanaklı deneyimler olarak ise anlama yetisinde olduklarını söylemesidir. Böylece kavramlar, do adaki biçimsel birli in ve do a yasalarının kayna ıdırlar. Oyle ki Kant, d ünmenin ba layıcı biçimleri olan kavramlar olmaksızın evrenin, bizim için bir kaos olaca ını, algılarımızın rüya bile olamayaca ını haklı olarak söylemi tir (Kant, 1990: A 126-127-128, B 119).

Heidegger'e göre, kavramların görüde temellenmesi, bilgimizin birincil olarak görüye ait oldu u anlamına gelmektedir. Bu nedenle bilgi, d nen görü' dr (denkende Anschauung). Bununla birlikte, Heidegger için, ontolojik bilme her iki bilme yetisinin kar ılıklı ve birbirinden koparılamaz ili kisinde, sentetik ve a priori olarak, sentetik a priori yargılarda aı a çıkmaktadır. Dolayısıyla saf kavramların kökeninin ne oldu u sorusu, sentetik a priori bilginin iki temel  esinin sorgulanmasında temellenen a kınal bir içeri e sahiptir. Heidegger, kavramların a kınal olanaklılı ı ve içeriklerinin a priori olarak nasıl olu turulaca ı sorusuna, A kınal Mantı ın cevap verdi ini d ünmektedir. Çünkü, Heidegger'e göre A kınal Mantık, *Saf Aklın Ele tirisini'nin* ontolojik bilginin olana mın temellendirilmesini içinde barındıran bölümüdür. Bilginin d nsel  elerini içine alan A kınal Mantık'ın görüsel bir temele sahip oldu unu göstermek isteyen Heidegger³, bu amacını gerçekle tirmek için A kınal çıkarsama'ya ynelmi tir.

A kınal ıkarsama, Kant'ta oldu u gibi Heidegger için de bütün nesnelere deneysel belirlenimini içeren bilgilerin uyması gereken kurallarının açıklanmasını içermektedir. "A kınal ıkarsama, A kınal Analitik'in birinci ödevidir.(...) Burada amaç, saf anlamının kavramlarının do um yerinin ara tırılmasıdır. (Heidegger,1998: 403). Dolayısıyla, anlama yetisinin özsel anlamı, ontolojik bilginin ikinci  esini olu turan kavramın, birinci  esini olu turan görü ile olan ili kisinde aı a çıkmaktadır. Kant gibi, kavramların duyarlı ımızın iki a priori formu olan zaman ve mekan görüsü ile olan ili kisini ve nesnel geçerliliklerini sorgulayan Heidegger, kavramların zaman grsnde nasıl temellendi ini göstermeye çalı mı tır. Çünkü, Kant'ın *Saf Aklın Ele tirisini'nin Fenomenolojik Yorumu'nda* (1927) Heidegger, yalnızca anlama yetisine de il, zaman görüsü aracılı ıyla duyarlı a da ait olan saf anlama yetisinin kavramlarının, kökensel olarak, zamandan hareketle aıklanabilece ini savlamı tır

³ Bu noktada, Genel ve A kınal Mantık arasındaki ayırımın ne oldu una ili kin Heidegger'in sorusu, aynı zamanda, bu iki tür mantı ın birbirleriyle nasıl bir ili kiye sahip oldu unu da aı a çıkartmaktadır. Soru, aynı zamanda, Heidegger'in mantı ın ontolojide temellendirilmesi gereklili ine vurgu yapan merkezi argümanı üstünde yükselmektedir (1987:167).

(Heidegger, 1987: 211). Savına zemin olu turmak için anlama yetisinin kendi içerisinde kendine yeterli bir yapıya sahip olup olmadı nı ara tıran Heidegger, Kant'ın A kınsal Analitik'deki dü üncelerinin izinden ilerlemi tir. Bu ba lamda *Saf Aklın Ele tirisini'nin*, arkitektoni ini yorumlayan Heidegger, kavramın, görü ile birlikteli inin, ontolojik bilgiyi olu turdu unu belirtmi ve *Saf Aklın Ele tirisini'ni* ontolojik bir çalı ma olarak yorumlamı tir. "Kant'ın metafizik temellendirmesi, ontolojik bilginin özsel birli inin içsel olanaklılı nın nedeninin sorgulanmasıdır" (Heidegger,1998:195). Söz konusu de erlendirmesinde Heidegger, saf dü üncenin belirleniminin tablosuna kar ılık gelen kavramların, bilmenin ontolojik ko ulları oldu unu belirttikten sonra ontolojik bilginin olanaklılı ma ili kin sorunun, kökeninin a priori bilgiye ait oldu unu iddia etmi tir (Heidegger, 1987: 208).

Bu ba lamda, Kant'ın anlama yetisine ait gösterdi i saf kavramların i leyi ini açıklamaya çalı an Heidegger'in, A kınsal çıkarsama'ya yönelik sorusu udur: Anlama yetisinde, bu kavramların, var olup olmadı ı sorusuna paralel olarak, a kınsal içerikleri ile birlikte kökenlerinin ne oldu udur? Heidegger'e göre, saf görü olarak zaman, kavramlar aracılı ıyla anlama yetisine katılmakta ve böylelikle dü üncede içerilmektedir. Kant A85, B117'de deneysel ve a kınsal çıkarsama arasında ayırım yapmaktadır (1990: 26). Kavramların görüngülerle ilgili saf bilme yetileriyle a priori ba ntılı olabilme yollarının açıklanmasını ve aklanmasını içeren ıkarsamalarını a kınsal çıkarsama olarak adlandıran Kant, kavramların deneyim üzerine dü ünme aracılı ıyla ve aklanmalarından farklı olarak kazanılmalarını içeren olgusal ıkarsamalarını ise deneysel çıkarsama olarak adlandırmaktadır. Heidegger'in burada Kant'a kar ı sorusu, Kant'ın dü ünmeyi genel olarak nasıl belirledi ine ili kindir.

Kant'ta bilgi özünde görüsel olmasına kar ılık, anlama görüsel de ildir (bu durumda, bilindi i gibi devreye a kınsal imgelem yetisi, girmektedir). Kant'ın temel varsayımı, yargılardaki birlik i levlerinin sergilenmesiyle, anlama yetisinin i levlerinin aç ı a çıkarılabilece i yönündedir (Kant, 1990:73, A 69-B 94). Kant'ta anlama, bir birlikteli in i levidir; görü ve kavramların birlikteli i yoluyla dü ünmedir. Heidegger'de, Kant gibi dü üncenin bu ikili karakteri ile ilgilenmi tir. Kant, dü üncenin bu ikili yapısını, kavramların, nesnelerin deneysel görüsüne dayanmaması fakat olgusal bir içeri e sahip olması, olgusundaki paradoksu çözmek için, bilginin, aynı zamanda nesneyle a priori ili kisini belirleyecek bir nosyon aramı tir. Heidegger, bu "kendi içeriklerine göre a priori verilen kavramların", Kant tarafından, nosyon olarak adlandırıldı nı belirtmektedir (1998: 70-71). Diskürsif ve yaşamacı bir bilme yetisi olan anlama, kavramlar aracılı ı ile gerçekle mektedir. Kavram ise nesne ile do rudan ba lantılı ve görüden farklı olarak, bir nesnenin "tasarımının tasarımı" içeren (ortak bir özelli in tasarımılandı ı) genel bir tasarımıdır (allgemeine Vorstellung). Kant'a göre biz nesnelerin çoklu unu de il, bu çoklu a ait ortak olan eyleri tasarımılandı mızdan, ortak olan veya ortak olana ait olan eyi saf kavramlar olarak adlandırırız.

Heidegger, Kant'ın nosyonlar adını verdi i kavramların kökenini, anlama yetisinin temel edimini olu turan, refleksiyonda bulmaktadır. Heidegger, argümanını Kant'ın *Saf Aklın Ele tirisini'nin Fenomenolojik Yorumu'nda* yapmı oldu u 'kavram' tanımıyla sürdürür. Kavram, eylerin çoklu una atfedilen, ortak ve genel özelliklerdir. "Dü ünce kavram yoluyla bilgidir" (Heidegger, 1987:242). Fakat, kavramın nesneyle ili kisi a kınsaldır. Kavramın olgusal içeri i, bir gerçeklik olarak belirlenmektedir

(Heidegger,1987:242). Kant'ta ise kavram, yukarıda belirtildi i gibi dü ünümsel tasarımıdaki bir dü ünümü, temsil etmektedir. Bu, Kant'ta, kavramın yargı ile ba ntılı oldu u anlamına gelmektedir. Kant, yargı'dan, kendi içerisinde, "tasarımın tasarımı" içeren bir birle tirme i levi olarak söz etmektedir. Kant'ın sorunu, anlamada, öznel (ruhsal ve psikolojik) süreçler olarak gözüken eylerin, özünde nesnel olduklarının gösterilmesine ili kindir (Kant, 1990: 162a, A 111). Bunun için tasarımlarımıza birlik i levini yükleyerek, anlama yetisinin tüm edimlerini yargılara indirgeyen Kant, anlama yetisini bütününde bir yargılama yetisi olarak tasarlamı tır. Ona göre, anlama yetisinin kavramları, de i ik tasarımları tek bir ortak tasarım altında düzenleyen i levler üzerine dayanmaktadır (Kant, 1990:108,A68- B93). Kant'a göre, bizler deneyim yoluyla birçok yasa ö reniyor olsak da (Kant da yasa, nesnenin bilgisine zorunlu olarak ba lıdır) bu yasalar, daha yüksek yasalar olan anlama yetisinin yasalarının altında dururlar ve deneyimden çıkmadıkları halde deneyimi olanaklı kılarak görüngülere yasallıklarını verirler (Kant, 1990:96-97, A 126).

Kant'ta oldu u gibi Heidegger'de de kavramlar refleksiyondan çıkarlar. Bütün kavramlarımız, birlikteli i ortakla alı a, görünü e çıkardı ı için refleksiyon tarafından olu turulur. Dolayısıyla bütün olası yargı türleri, bir birle imi sa layan fonksiyonlar olarak, olası refleksiyon türleridirler. Bu nedenle refleksiyon, bir birle imdeki birlikteli i (tasarımı) ortaya çıkarma etkinli didir. Bu etkinlikte, kavram, hem sürecin ürünü hem de kendisidir. Bütün genel kavramlar, dü ünümsel tasarımlar olarak refleksiyon tarafından olu turulan ortakla a bir karaktere sahiptir. Bu ortakla alık, Kant'ın "bir tasarımın tasarımı" (Vorstellung einer Vorstellung) olarak, nitelendirdi i kavramlara kar ılık gelmektedir.

Heidegger'e göre de kavramsal tasarım, Kant'ta oldu u gibi, "tasarımın tasarımı" içermekte (Heidegger,1987:224) ve kavramlar aracılı ıyla dü ünme olarak "anlama"ya (Verstehen) kar ılık gelmektedir. Heidegger, anlamada devreye giren kavramların ontolojik bilgideki i levine odaklanmı tır. Bu noktada Heidegger, bilinçte mevcut olan bir eyin kendini göstermesine (Präsentieren) kar ılık gelen, görü ve kavram birlikteli inin özünde bir tasarım oldu unu söylemekle birlikte, her ikisi arasındaki ayrıma açıklık getirmektedir. Görü ve kavram arasındaki ayrımında, görüsel tasarım bir etkilenimken (Affektion), kavramsal tasarım, kendili inden etkin (spontan) olarak, ortaya çıkan genel bir tasarımdır. Duyarlık yetisi, izlenimlerin alınmasına ba lıyken, anlama yetisi, dü ünün etkin (spontane) yapısına ba lıdır. Bu ba lamda, mekan ve zaman birlikteli i olarak, görü, Heidegger'in syndosis⁴ olarak nitelendirdi i tek bir tasarıma kar ılık gelmektedir (eine einzelne Vorstellung, eine repraesentatio singularis). Heidegger'de görü, tek tek eylerin tasarımı oldu undan, görüde daima tikel olan söz konusudur. Görü'de, dünya bütünselli inde tasarılanarak, tek bir birliktelik olarak bize sunulurken, nesnelerin tasarımına ili kin olan kavramlar aracılı ı ile gerçekle en dü ünmede ise, tikel eyler bütünlü ünde dü ünülmektedir. Kavram, spontan ve a priori bir dü ünçe olarak, diskursiv (gidimli) bir tasarımdır (eine diskursive Vorstellung; repraesentatio discursiva) (Heidegger, 1987: 224-225).

⁴ Heidegger, saf görüleri (mekan ve zaman) birlikte vermek (zusammengeben) ile vermek (mitgeben); bir eyi aynı anda vermek (etwas mit zugleich geben) anlamına gelen "syndosis" kavramıyla açıklamaktadır (Heidegger, 1987:135).

Heidegger'in a aç örne inde gösterdi i gibi, yargılamada, görüsel olarak verilenin daha üst düzeyde tasarlanması söz konusudur (Heidegger, 1998:52). Örne in, ihlamur, kayın ve çam daha genel bir tasarıma götürülerek, a aç olarak tasarlanmaktadır. Burada diskürsif, kavramsal yapının ortak bir ö e altında toplaması, Kant'ın A71 ve A72'de söylemi oldu u bir sınırlamayı beraberinde getirmektedir (Kant, 1990:111)⁵. Heidegger'de dü ünmenin yeri olarak anlama, kavramlar yoluyla yargılamanın da yeridir. Yargıda, farklı tasarımları ortak bir tasarım altında düzenleyen, eylemin birli i içirilmektedir. Bu birlik, anlamının a priori saf kavramlarının i levine ba lıdır. Kavramların i levi (Kant'ın da belirtti i gibi), farklı tasarımları, ortak tasarım altına getirme etkinli i olarak bir birle tirme etkinli ine kar ılıklı gelmektedir. Heidegger'de ise bir birle tirme edimi olarak yargılar, tasarımların birli ini içirdi inden, “bu birli in birli i” (Einheit dieses Einen), kavramadan önce tasarlanmakta (Heidegger, 1998:52) ve yargıda birle meyi olanaklı kılmaktadır.

Heidegger, söz konusu birle tirme edimini, veritatif (do ru, açık yapan) sentez olarak adlandırmaktadır. Heidegger'in buradaki temel iddiası, görü ve kavramın birli i olarak, veritatif sentezin, varolanı, nesne olarak aç a çıkardı ı yönündedir (Heidegger, 1998: 29). Bu noktada Weatherston'un söyledikleri Heidegger'in iddiasına açıklık getirmektedir: “Yargının belirlenmesi temel olarak görüye yöneldi i sürece, dü ünçe ona hizmet etmek için her zaman için görü ile birle ir. Böylesi bir birle me (sentez) de, dü ünçe bu aracılıkla nesneyle ili kilendirilir. Bu durum görüyü dü ünmedeki birlikte (unity) kendini do ru olarak gösterrmektedir. Buna göre dü ünçe ve görünün sentezi, kar ılıklı olan varlı ın bir nesne olarak kendini göstermesini sa lamaktadır. Buna göre do ru olarak göstermeye (true-making) veritatif sentez deriz”(Weatherston, 1997).

Heidegger *Kant ve Metafizik Problemi'nde* veritatif sentez de dahil olmak üzere üç tür sentezden daha söz etmektedir. Bunlar: do ru ve açık yapan veritatif sentez, kavramların birle tirici birli inin tasarlanmasını içeren predikatif sentez ve özne ile yüklem sentezini içeren bildirsel (apopantisch) sentezlerdir. Heidegger, görü ve dü ünmenin sentezini içeren veritatif sentez ile ilgilidir. Çünkü, ona göre, ontolojik bilgide, saf veritatif sentez önemli bir i leve sahiptir. Burada Heidegger'in ontolojik bilginin özdeki birli inin veritatif sentez tarafından olu turuldu una yönelik temel argümanın yanına gelmektedir (Heidegger, 1987:60).

“Veritatif sentez nesnenin ne oldu unu aç a çıkarır. Bununla birlikte e er veritatif sentezi özel olarak dü ünmenin bir edimi olarak incelersek, iki sentez türü daha içirdi ini görebiliriz. Bu iki sentez de yargı olarak dü ünçeye aittir. Bu sentez türlerinden birisi, çoklu un birle tirilmesini temsil eden predikatif sentezdir: Veritatif sentezde kendisini görüyle birle tiren dü ünçe kendisi açısından di er bir anlamda, yargılama olarak, bir birle tirmedir. Kant ta yargı: “Farklıla an tasarımlara ili kin bilincin birli inin tasarımıdır, ya da bir kavram olu turdukları sürece bunların ili kisinin tasarımıdır.” Yargılar predikat karakterinde kavramın birle tirici birli inin tasarımı olarak “birli in i levleri”dir. Bu birle tirici tasarımlamaya predikatif sentez denir. Predikatif sentez kavram aracılı ıyla yargının birli ini temsil eder. Son sentez özne ve

⁵ Kant'a göre, akıl yürütmelerde tekil yargılar, evrensel yargılar gibi ele alınabilir. Buna göre bir tekil yargının yüklemi yalnızca özne ile sınırlı de ildir. Ayrıca mantık açısından yargılar, bilginin içeri i açısından da sınırlayıcıdır (Kant, 1990:111).

yüklem birli i olarak yargıyı sunan apofantik sentezdir: Predikatif bire im özne ve yüklem birli mi olarak, sunulan birle tirme ile özde de ildir. Özne ve yüklem birli mi bu son sentezine apofantik denir. Apofantik sentez özne ve yüklem birli mi birlikte gösterir: Birli i, birlik olarak sunar. Predikatif sentez ise aksine birle tirir ve bu birle tirmeyi gösterir, Heidegger'in burada apofantik terimini kullanması, *Varlık ve Zaman*'daki kullanımına tam olarak uymaktadır, burada terim bir eyin görülmesine izin veren söylemin bir yönü olarak tanımlanmaktadır. Predikatif sentez öznenin birli ini sa lamakta, apofantik sentez ise özne ve yüklem birli mi birlikte sunmaktadır. Bu sentezler veritativ bire imde yapısal bir birli mi birbirine ba lanırlar. O halde veritativ sentez salt (pure) bilgi tartı masında bir önceli e sahiptir" (Weatherston: 1997).

Heidegger,'in A kınsal çıkarsama'daki soruları, Weatherston'un da belirtmi oldu u; saf görü ve dü ünmenin özsel birli ini içeren veritativ bire imin, içsel olanaklılı ma ili kindir. Çünkü, Heidegger'de, veritativ sentez olarak ontolojik sentezin ö eleri, birli i ve kökeni aynı zamanda ontolojik bilginin tüm belirlenimlerini özsel olarak içermektedir. te tam da bu noktada Heidegger, ontolojik bilginin nasıl gerçekte ti ini sorgulamakta ve Kant'taki, a kınsal kavramını tartı maya açmaktadır.

Saf Aklın Ele tirisi'nde a priori ve a kınsal ifade edilen kavramlar arasında ayrımına giden Kant, B 25'de "Nesnelere ili kin olmaktan çok, a priori olanaklı oldu u ölçüde, nesnelere ili kin bilgi türümüz ile ilgilenen tüm bilgiyi" a kınsal olarak adlandırmaktadır (Kant,1990: 55, B 25). Fischer'de Kant'ta bizim bilgilerimizi a an ve onu art ko an ey arasında büyük bir ayrım oldu unu söylemektedir "A kınsal kavramı Kant'ta, hem deneyimi a an ko ulları, hem de bunun üzerine kurulu ara tırmayı ifade eder. Birinci anlamda a priori, ikinci anlamda ise ele tirel bir anlamı vardır. Bu nedenle ele tirel felsefe, a kınsal felsefe olarak adlandırılır ve akıl ele tirisinin her bölümünde, a kınsal kavramına ba vurulur" (Fischer, 1974, 130-131).

Fischer'in de belirtmi oldu u gibi a kınsal ara tırma bir yanda görü, di er yanda ise kavramsal formları içeren bir bilinç ara tırmasıdır. Bu nedenle Kant, deneyimi önceleyen ve olanaklı kılan zihnin do asını, saf aklın bir özelli i olarak görmü tür. Kant'ta a kınsal kavram, aklın ortaça daki anlamından farklı olarak insanın ötesindeki bir gerçekli i de il, saf aklın kendine özgü, sonlu (zamansal) ve a kınsal (kavramsal) bilgi yetilerini imlemektedir. Dolayısıyla Kant'ta a kınsal bilgi, do rudan nesnenin bilgisi de ildir; nesnelere ili ilgili saf bilme yetilerinin bilgisidir. Deneyimi olanaklı kılan ko ulları sa layan sonlu ve saf akıl, deneyimi olanaklı kılan ko ullara, deneyden önce a priori olarak sahip oldu u için a kınsal kavramdır. "Öyleyse zamana göre bizde hiçbir bilgi deneyimi öncelemez ve tüm bilgi deneyimle ba lar. Ama tüm bilgimizin deneyimle ba lamasına kar ın, bundan tümünün de deneyimden do du u sonucu çıkmaz" (Kant, 1990:38, B1). Bu Kant'ta, saf aklın temel kavramlarının deneyimle ili kili oldu u fakat deneyime a kın oldukları anlamına gelmektedir. Çünkü, Kant'ta saf aklın deneyimi olanaklı kılan ko ulları sa layan do ası a kınsal kavramdır. Söz konusu a kınsal kavram, varolanların görüngü olarak bilgisini edinen (kuran) yaratıcı saf bilme yetilerinin temel karakteristi idir.

Heidegger bu ba lamda Kant'ın B197'de ki "deneyimin olanaklılı nın ko ullarının, aynı zamanda deneyimin nesnelere ili olana ının ko ulları oldu una" ili kin argümanını a kınsal kavramını açıklamak için tartı maya açmaktadır. Kant'ın

a kinsallık kavramı, bize, saf aklın deneyimden ba ımsız do asını de il, deneyimi olanaklı kılan yapısını; Kant'ın görü ve kavram olarak i aretledi i bilme yetilerinin, bilinen ile (görüngülerle) olanaklı tüm ili kisini vermektedir. Heidegger'e göre, Kant'ın B197'de ki argümanı, a kinsallı ın olgusal belirleniminin tüm özünü çerçevelemektedir. A kinsallık, saf aklın (ya da Kant'ın terminolojisi ile söylersek; görü ve kavram olarak i aretledi i saf bilme yetilerinin) varolanı kuran sonlu yapısına kar ılıklı gelmekte ve sonlu bilme yetilerinde temellenmektedir (Heidegger, 1998:291).

Burada sorgulanması gereken, Heidegger tarafından, bilme yetilerinin sonlu olarak i aretlenmesinin ne anlama geldi idir? Geleneksel terminolojide görü, "intuitus'dur⁶. Eski bir ö reti olarak, Tanrı bilgisine kar ılıklı gelmektedir. Heidegger'in de belirtmi oldu u gibi Ortaça ve Yeniça felsefesinde yalnızca Tanrı, görüsel tarzda bilebilir. Söz konusu Tanrısal görü, köken olarak "origo"yu da içerdi inden, Tanrısal sonsuz bilgi, intuitus originarius: kökensel görüdür (Heidegger, 1998: 282). Buna kar ılıklı sonlu insan bilgisi kökensel de il türevsel görüdür (intuitus derivativus). Ayrıca Heidegger, sonlu bilginin, yaratıcı olmayan görü oldu unu belirtmektedir. Sonlu görü, türemi (abgeleitet) görüdür. Çünkü, sonsuz Tanrısal görü kar ısında sonlu görü, görülenmi olan (Angeschaut) varolanın kendisinden türemektedir. Yine Sonlu görü, sonsuz görü ile ayrımında, varolanları kendi görüşünde yaratamadı ndan, mevcut olan varolana ba ılımlıdır ve Tanrısal görü gibi yaratıcı olmadı ı için dü ünmeye gereksinimi vardır. Fakat Heidegger'in de belirtmi oldu u gibi, dü ünmesi, görüşü ile sınırlıdır (Heidegger, 1998:24-25).

Sonuçta Heidegger, varolanı kendi görüşünde yaratamayan sonlu insan bilgisine, nesnenin verilmesi gereklili ini art ko makta ve bu ba lamda nesnelerin bize verilmesinin zorunlu ko ulu olan sonlu görünün alıcı olması gerekti ini belirtmektedir. Bu noktada Heidegger'in hem *Kant ve Metafizik Problemi'nde* hem de *Saf Aklın Ele tirisi'nin Fenomenolojik Yorumu'nda* mekan ve zaman görülerini alırlı mıza (Rezeptivität) yerle tiren Kant'ın kullanımı oldu u "alırlılık" kavramı yerine niçin alıcı görü (hinnehmende Anschauung) kavramını kullandı ı açıklık kazanmaktadır. Heidegger'e göre, varolanı kendi görüşünde yaratamayan insanın, bir eyi görülebilmesi için kendisini biline (nesneye) yöneltmesi ve bilinenin de kendisini göstermesi zorunludur. Heidegger, bu, kendini bir eye yöneltme ediminde, olanaklı nesneye kar ılıklı gelen varolanın, bir kar ıda-duran (Gegen-standt) oldu unu söylemekte ve sonlu görü için kar ıda-duran'ın "nesne" oldu unu belirtmektedir. Heidegger'de, kar ıda-duran yani dirençlilik gösteren bir ey olarak nesne (ya da Kant'ın terminolojisi ile görüngü), sonlu bilginin nesnesidir. Çünkü görüledi imiz ey, varolan bir eydir ve varolan eylerle kar ıla mamızın olana ı ise mekan ve zaman görüleridir. Bu durumda Heidegger'in ontolojik bilginin özsel belirlenimi olarak i aretledi i zaman, varolanları kar ıya almanın ufkunu olu turmaktadır.

Her iki dü ünürde özsel anlamda mekan ve zaman görüleri, varolanların tasarılanmasının olana ıdırlar. Bununla birlikte Heidegger, Kant'tan farklı olarak bundan ontolojik bir sonuç çıkarmakta ve görüsel bilginin, ufuksal bir yapıya sahip oldu unu söylemektedir. Heidegger'de bilgi, Kant'tan farklı olarak, do rudan nesneyi de il, aynı zamanda, kar ıya-koymanın ufkunu da ifade etmektedir. Çünkü sonlu bir

⁶ Intuitus sezgisel, Alm. Kar ılı ı görüsel (Anschauung)

bilmede, dı tan bakma (Hinaussehen zu) ve bir eyin dı ında durma (Hinausstehen zu) zorunlu olarak yan yana bulunmaktadır. Bu zorunlulu u, “ekstatik” kavramıyla kar ılayan Heidegger'in iddiası, insanın, ekstatik duru uyla nesnesini kurdu u ufkun içerisinde aynı zamanda kendisini de tuttu udur (Heidegger, 1998:119). Ekstatik bir varlı a sahip olan insanın, sonlu bilme yetileri ile bir eye yönelen yönelimsel etkinli i, nesne olmanın ufkunu kurmaktadır. Bu Heidegger'de vaolanların görüsel yolunun, insanın sonlu duyu organlarında temellendi i anlamına gelmektedir. nsanın olgusal olagelmesi duyu organları aracılı ıyla gerçekle ir. nk, tüm bilgilerimiz, duyarlı ımız aracılı ıyla görüsel olarak verilmi tir. Görünün sonlu, yapısı ise olgusal olarak etkilenim (Affektion) tarafından belirlenmektedir (Heidegger, 1987:87). Sonlu görü ile duyarlı ımız arasında ba kuran Heidegger, bu ba ı, yukarıda açıkladı ımız, sonlu görünün alıcı olmasında temellendirmektedir. Sonlu görünün alıcı olması, onun alınacak olandan etkilenimi (Affektion) aracılı ıyla gerçekle mektedir. “Duyarlık tarafından sonlu ve etkilenim olarak belirlenen görü, alıcıdır. Alıcılık, alınacak olandan etkilenim aracılı ıyla gerçekle ir. Bu etkilenim için duyu organları ise zorunludur” (Heidegger,1998:26). Grlece i gibi Heidegger, insan bilgisinin sonlulu unu, görüsünün sonlu olmasında, temellendirmektedir. Dolayısıyla bilginin sonlulu u, görünün sonlulu una ba lıdır. Böylece, Heidegger, Kant'tan farklı olarak, görünün sonlulu unu varolanlarla kar ıla manın olana ı olarak bize sunmakta ve bu kar ıla mada varolanların varlı ının a kınsal olarak kuruldu unu iddia etmektedir.

Heidegger'de a kınsallık en genel anlamda sonlu insan bilgisini olu turan saf bilme yetilerinin sonlu ve a an yapısına kar ılık gelmektedir. “(...), varolanı a an Heidegger'e göre saf akıl'dır. Saf akıl varolanın varlık yapısını belirler; o, varolana nceldir. (...) A ma, Heidegger tarafından sonlu aklın temel yapısı olarak gösterilmektedir” (Türkyılmaz, 175-176). Heidegger'e göre, ontolojik bir sorgulama için, aklın insansallı ı (Menschlichkeit): sonlulu u (Endlichkeit) zorunludur. Burada sonluluk sadece insanın ölüm yönelimli varlı ını (Sein zum Tode) de il; bilgisinin de kökensele sonlu olmasını imlemektedir. Dolayısıyla bilme, sonlu fakat a kınsal bilme yetilerine sahip, sonlu varlık tarafından gerçekle tirilmektedir. Bu anlamda a kınsallık, Heidegger'de bir tür “a ma” olarak gerçekle en, saf aklın, a kınsal yapısına kar ılık gelmektedir. nk, varolanın bilgisi, bilgisi edinilmek istenen eye yönelme sonucunda olu an, bir kar ıya alma ediminde gerçekle mektedir. Bu ba lamda saf aklın, varolanların bilgisini edinmek için, varolanlara (eylere) yönelmesi (ki, saf aklın a kınsalı ı da bu yönelim de temellenmektedir) zorunludur (Fischer, 1935:9). nk, Heidegger'e göre, saf akıl, kendisini olu turan saf bilme yetisinin a priori formları (görü ve kavram) ile varolanlara yönelmekte ve bu yönelme ediminde, varolanların varlı ını aı a çıkarmakta, Kant'ın terminolojisi ile fenomenler alanının bilgisini edinmektedir. Hem Kant hem Heidegger için nesneyi nesne olarak belirleyen öznenin kendisi olsa da, Heidegger'de ki vurgu, “bilen”de de il “bilinen”de olsa da bilme, nesneyi kar ısına alarak ona yönelen saf aklın sonlu (ontolojik) bilme yetileri tarafından gerçekle tirilmektedir. Böylelikle bilmeyi, sonlu öznenin, yönelimsel etkinli inde aı a çıkaran a kınsalı ında temellendiren Heidegger, “sonlu bir varlı ın, varolanı a an yapısını, varolanın varlık yapısının belirlenmesinin olana ı olarak” görmektedir. (Türkyılmaz, 2004: 177).

Heidegger'in buradaki iddiası, Kant'ın kendi duru unun farkında olmamasıdır. Descartes gibi anlamayı, öznenin tasarımsal etkinli ine indirgeyen Kant, bu tasarımsal

etkinli in ekirde ini olu turan yönelimsel özü grememi tir. Oysa, Kant'tan farklı olarak Heidegger, anlamayı, varolanlara yöneldi imizde ortaya çıkan bir edim olarak yorumlamaktadır. Bilincin, önceden verilmi bir ey olarak de il de, dünyada ve eylere ynelmi lik içinde ufuksal olarak yorumlanması, bilincin, a kınsal ontolojisini olu turmaktadır. Bu ba lamda Heidegger'de, Kant'taki nesnesini kuran bilinç tasarımı yerini, nesnesine yönelen, sonlu ve a kınsal (ontolojik) fenomenolojik bilinç tasarımına bırakmaktadır⁷.

II

Heidegger'e göre Kant, "Anlama'nın Saf Kavramları ya da Kategoriler" ba lıklı Saf Aklın Ele tirisi'nin 10.cu bölümünde yukarıda sözü edilen ontolojik (sonlu ve a kınsal) bilinç tasarımını; tasarımları birle tiren sentezi analiz etmi tir. Yukarıda açıklandı ı gibi, Kant'ta sentez anlama yetisine sunulan de i ik tasarımları birbirlerine ekleme ve onlardaki çoklu u tek bir bilgide kavrama etkinli idir. Bilginin çözümlenmesi olarak sentez, bilgimizin ilk kayna ı olan duyu verilerinin çoklu unun e itlili ini, toplama ve belli bir içeri e göre birle tirme etkinli inde ortaya çıkmaktadır (Kant, 1990:116 B 103). Bu nedenle sentez, Kant'ta anlamanın i levlerine aittir. Bilgimizin olmazsa olmaz ko ulu olmakla birlikte, nadiren bilincinde oldu umuz sentez (Kant, 1990:116-117), anlama yetisi tarafından kavramlara getirilmektedir. "Kavramlara bu sentezi getirmek anla a d en bir i levdir ve ilkin bu i levi yoluyladır ki anlık bize gerçek imlemi içindeki bilgiyi sa lar" ve "saf sentez evrensel olarak tasarımılandı nda, saf anlık-kavramını verir" (Kant, 1990: 116, A78, B104).

Anlama yetisinin yargılardaki ve sentezdeki i levine yo unla an Heidegger'de, sentez problemi, bilginin her iki  esinin nasıl birle tikleri sorusunda ortaya çıkmaktadır. Heidegger'de ki  temel sentez türü: "görüye uygun olan sentez: "synopsis" ya da Heidegger'in *Kant ve Metafizik Problemi*'nde ifade etti i ekliyle "syndosis"tir. kinci sentez, anlamanın saf reflektif kavramlarına ait olan ve sentez ismini tam olarak hak eden sentez yani nosyonlardır. Bilginin olanaklılı ı için bu sentezler nesnelere ili ki kurabilmek için tek bir sentezle birle tirilmelidir ki bu üçüncü sentez ise "gnoseological" sentezdir" (Weatherston: 1997). Heidegger'de bu  sentez türü ile örtü en ve yargı olarak bilginin do asına ait ontik  sentez türü daha vardır. Yukarıda belirtildi i gibi bu  sentez: Predikatif, apofantik ve veritatif sentezlerdir. Heidegger, adı geçen bu ontik  sentezden, sonuncusunun yani veritatif sentezin, ontolojik sentezle ve ontolojik bilgi tartı ması ile ilgili oldu unu belirtmektedir. Çünkü, saf görü ve saf kavramlara a priori olarak uygulanan veritatif sentez, görüyü synopsis, d nseyi de saf refleksion olarak birle tirilmektedir. Bu anlamda görü ve kavramların saf sentezlerini, analitik olarak birle tirme görevini yerine getiren veritatif sentez, "gnoseological" senteze e de erdir.

⁷ Heidegger'de orada'lık (da), bir yere de il, insanın varolanı a an yapısıyla olu turmu oldu u açıklı a kar ılıklı gelmektedir. "varlık ve Zaman'da oradalık, varolan için bir yer (Ortangabe) de il, açıklık olarak, adlandırılır ve içinde varolanların, hem insanlar için mevcut oldu u hem de kendisi için ve kendinde oldu u yere kar ılıklı gelir. Oradalık insan varlı ma i aret eder"(Heidegger, 1994:157).

Anlama yetisinin mantıksal i levlerine yo unla an Heidegger, Kant'ta oldu u gibi sentezin anlama yetisinin bir etkinli i olup olmadı nı sorgulamaktadır. Kant'ın sundu u biçimiyle sorun, saf kavramların görü ile nasıl ili ki kurdu udur. Soru u ekilde formüle edilebilir: Anlama yetisinin saf kavramları a priori duyarlılık çoklusuna nasıl sahip olabilir? ve saf görü ile nasıl birle ebilir? Heidegger'de kavramlar, do rudan saf anlama yetisinin de il, zaman ba lantılı tam algı'nın ve onun temelindeki saf zaman ba lantılı kiplerinin birli indeki kökensel kavramlardır (Heidegger, 1987: 402). Anlama yetisine Kant gibi birle tirici bir i lev yükleyen ve kavramlara ili kin bize bilgi veren bu i levi, sentez olarak adlandırılan Heidegger, söz konusu sentezin, A kınsal Estetik'te mekan ve zamanın birlikte ve bütünsel olarak verili ine kar ılık gelen "syndosis" kavramıyla açıklamaktadır. Buna göre görü ve kavramın birlikteli ini içeren veritatif (onolojik) sentezin gerçekte mesi, özünde, syndosis ve sentezin birle mesidir. Söz konusu birle me, sentezin birle tirici i levi aracılı ı ile gerçekte mektedir. Sentezin, birle tirici i levi, bilginin her iki ö esine de (görü ve kavram) ait olmakla birlikte, Heidegger, Kant'ın synopsis kendisinin ise syndosis olarak nitelendirdi i görünün, birlikteli ine vurgu yapmaktadır. Böylelikle Heidegger, anlamanın, birle tirici mantıksal bir i levi olması yanında, nesne ile olan ili kisine odaklamakta ve anlamanın, nesne ile ili kisini kuran saf görüye yönelmektedir.

Kant'ın " çeriksiz kavramlar bo " sözü, tam da burada yankısını bulmaktadır (Kant, 1990:95, A51, B75). E er görüsel içerik yoksa, kavram bo tur. Heidegger'in belirtti i gibi, Kant'ta görü, çift anlamlıdır. Mekan ve zaman, yalnızca duylara veya duyarlı a ait de ildir. Bir taraftan duyarlılık yetisine, di er taraftan ise anlama yetisine veya imgeleme aittir (Heidegger, 1987:134). A kınsal Estetik'te bilinçsiz "görülerin biçiminden", tasarımların bilinçle ba lantısını içeren, "biçimsel görü"ye nasıl geçilebilece ini sorgulayan Kant'ta, biçimsel görü (formaler Anschauung), anlamanın olu turucu ö esi olarak, "görünün biçimine" (Form def Anschauung) göre daha kökenseldir. Biçimsel görü, tasarımların birlikteli ini veririr, görünün biçimi, çoklu u verir. Kant, tüm kavramları önceledi ini dü ündü ü görüdeki çoklu un bu birli ini, duyarlı a ait göstermekle birlikte, aynı zamanda, mekan ve zaman kavramlarını duyarlı a ait olmayan bir bire imin olanaklı kıldı nı belirtmi tir. Kant, bire imin farklılı na i aret etmek amacıyla görüdeki çoklu u, "synopsis" kavramıyla kar ılamı ve görü çoklusunun a priori zorunlu sentezini "synthesis Specioso", anlaksal sentezini ise "synthesis intellectualis" olarak adlandırmı tir. (Kant, 1990:105,B151). Fakat her iki sentez de, a priori bilgilerin olana nı temellendirdiklerinden a kınсалdır. Kant'a göre, saf görü'de, bir bütün olarak parçaları birle tirerek veren kökensel bir birlik durmaktadır. Yukarıda açıklandı ı gibi bu birlik, Heidegger'de syndosis'in birli idir.

Heidegger, saf görüleri (mekan ve zaman) birlikte vermek (zusammengeben) ile vermek (mitgeben); bir eyi aynı anda vermek (etwas mit zugleich geben) anlamına gelen "syndosis" kavramıyla açıklamaktadır (Heidegger, 1987:135). Mekan ve zamanın, önceden verilmi birlikteli ini içeren Syndosis'in bu birli i, anlama yetisine de il saf görüye aittir. Dolayısıyla syndosis'in bu birli i, kavramlara ait bir birlik de ildir. Daha çok, kökensel görülen syndosis'in birli i, kavramların sentetik birli inin zorunlu ko uludur. Syndosis'in birli i, her anla ılabilir sentez ba lamında her birli in ko uludur. Yani, saf görü olarak "görünün biçimi", "biçimsel görünün" olanaklılı nın

ko uludur⁸. Bununla Heidegger, saf görüler olan mekan ve zaman'ın kökensel ba ımsızlıklarını açıkladı ını dü ünmektedir.

Bu noktada Kant'ın biçimsel görü ve görünün biçimi arasında yapımı oldu u ayrımı gören, fakat kendisi de bu ayrıma, yeterli bir açıklık getiremeyen Heidegger, A kinsal Esteti in problemine ili kin neyi dikkate alaca ımıza yönelik, Kant'ın B 161'de söylediklerini, önemli bulmaktadır. (1987:132, 264) Heidegger'e göre, burada "ilk olarak, duysal görünün biçimleri olarak mekan ve zaman söz konusudur. kinci olarak, mekan ve zaman, saf görüdürler. Üçüncü olarak, saf görüler olarak, (repraesentationes singulares purae) mekan ve zaman, kendi birli ine göre belirlenmi olan bir çokluk içerirler. Dördüncüsü, art ardalı ın ve yan yanalı ın bu çoklu u, Kant'ın mekan ve zaman'ın metafizik açıklanı ı'nda gösterdi i gibi, kendi içinde bir bütündür; deneysel olarak önceden bir araya getirilmemi tir. Bu bütünlük kendi ba ına bir'dir; ve bu birlik bu çoklu un özgün ve kökensel birlikteli inin sentezidir. Bu birliktelik, sıralı bir sentezin yeni bir ürünü de ildir. Daha çok, bu bütün, kendi ba ına ve parçalarını önceleyen birdir" (Heidegger, 1987:134).

Heidegger'in, Kant'a kar ı temel argümanı, syndosis'in, "synopsis" in kendisi oldu udur (Syndosis ist Synopsis selbst). Syndosis'in birli i anlama yetisine de il, mekan ve zaman görülerine aittir. Dolayısıyla syndosis'in bu birli i, saf anlama yetisinin kavramlarına ait bir birlik de ildir. Daha çok, kökensel görülen syndosis'in birli i, kavramların sentetik birli inin zorunlu ko uludur (Heidegger, 1987:135). Heidegger'in de söylemi oldu u gibi, saf görü, Kant'ta, kökensel bir birlikteliktir. Bu birlikteli in kökensel birli ini Kant, özsel olarak senteze ait göstermi tir. Nitekim sentezi içeren "synopsis" kavramı, kökensel birlikte verme olarak, görüngülerle kar ıla manın birlikteli ini içermektedir. Kant, *Prolegomena*'da, belirli mekan nesnelere ve ili kilerinin belirli sınırlamasından söz etmi ve anlama yetisinin kavramsal belirleniminin sentezi üzerinde durmu tur. Burada dü ünçe tarafından belirlenen ve biçimsel görüyü veren bu birlik, sentetiktir ve kendi ba ına görüde verili olan Syndosis'in birli i temelinde olanaklıdır. " Saf görü olarak, mekan ve zamanın verilmi li inden söz eden Kant, biçimsel görüde duran ve duyulara ait olmayan birli in, bir sentezi art ko tu unu belirtir" (Wagner, 1980: 359).

Kant'ta, mekan ve zaman saf apriori görü çoklusuna sahiptir. "Çoklu, görü için anla ın sentezinden önce ve ondan ba ımsız olarak verilmi olmalıdır"(Kant, 1990:157a B145). Görünün i levi, çoklu u çokluk olarak temsil etmektir. Bununla birlikte görü çoklusu, alıcılı ımızın ko ullarına ba lıdır ve bu ko ullar altında nesnelere tasarımları alınabilir. Dolayısıyla mekan ve zaman, nesnelere kavramlarını etkilemelidir. Bu nedenle Kant, bir bilginin olu abilmesi için, dü ünün, söz konusu çoklu u, belirli bir ekilde gözden geçirmesinin, almasının ve birle tirmesinin gereklili inden bahsetmi ve anlama yetisinin bu i levini sentez olarak tanımlamı tır (Kant, 1990:116, B103). Burada Kant'ın söylemek istedi i, bütün deneyimlerimizin nesnelere ili kin oldu u, bu nedenle de kavramları içerdi idir. Kant'ın belirtmi oldu u: mekan ve zamanın, nesnenin kavramını her zaman için etkilemesi olgusu Heidegger'e göre, kavramın, her zaman için duyarlı ın ko ullarını aldı ı ve ya duyarlı ın ko ullarına ba lı oldu u anlamına

⁸ "Görünün biçim olarak mekan ve zaman, bütün belirlenimlerden önce verildi inden, mekansallık ve zamansallık olarak da adlandırılabilirler" (Dilger, 1997:5).

gelmektedir. Bu etkilenmeyi, kendi'nin kendi tarafından etkilenmesi olarak açıklayan Heidegger, Kant'tan farklı olarak, görünün kendine ait bir kendili indenli e (Spontanitt) sahip oldu unu iddia etmektedir. Heidegger'in bu iddiasına göre sentez, Kant'ta oldu u gibi anlamının i levlerine de il, duyarlılık yetisinin i levlerine; zaman görüsüne aittir.

Saf kavramların (Kategorilerin) ontolojik sentezle ili kisine yo unla an Heidegger bu noktada kavramların görüsel bir rjine sahip oldu unu belirtmektedir. Heidegger'in tartı tı ı, sentezin, bilmenin  elerini (görü ve kavram) birle tiren bir edim olup olmadı ı de il, (Kant'ın'da önceden belirtmi oldu u gibi sentez birle tiricidir) sentezin, anlık'ın nc bir kayna ı olup olmamadı ıdır? nk Heidegger'e göre, sentez, sentezin her iki karakterine de: alıcılık (receptivitt) ve kendili indenlik (spontanitt) olarak sahip olmalıdır. Sentezi olanaklı kılan anlık'ın nc kayna ı hem Kant hem de Heidegger için imgelemdir. Kant, sentezi imgelemsel sentez ile e itlemi tir. Kant gibi Heidegger'de, saf görünün oklusunun kökensele birli ini, sentetik olarak, imgelem yetisinin kökensele birli inde açıklamaktadır. Bununla birlikte, Heidegger için, A kınsal Esteti in nesnesi, Kant'ta oldu u gibi görünün biçimi olarak zaman de il, biçimsel görü olarak zamandır. Bu fark, A kınsal Mantı ın 26 no'lu dipnot'unda bulunmaktadır (Kant, 1990:179a, B161).

Bu dipnot'da Kant, zamanın, bir anlık kavramı de il, görü oldu unu söylemektedir. Görünün biçimleri olarak mekan ve zaman, duyarlı a sunulan, oklunun tasarımınnın birli inin, biçimsel görüsünü vermektir (Heidegger, 1987:280). Bu birli i, A kınsal Estetik'te duyarlı a ait olarak gösteren Kant, duyarlı a ait olmayan bire imin ise imgelem yetisi aracılı ıyla olanaklı oldu unu belirtmektedir. Çoklu u bir araya getiren yeti olarak imgelem, algının zorunlu bir bile enidir. Tasarımlarımıza sadece alıcılı ı de il, aynı zamanda onları birle tirecek bir i lev de yükleyen Kant'a göre, imgelemin i levi, görünün oklusunun ayırmsanması ve tasarımılaması aracılı ıyla bir imge içerisine getirilmesidir (Kant, 1990:94, A 120). Bu ba lamda Kant, *Saf Aklın Ele tirisinde* bilgide duyarlılık ve anlama olmak üzere iki temel kaynak belirlerken, tüm deneyimin olanaklılı mın ko ullarını içeren üç kökensele yeti belirlemi tir: duyu, imgelem ve tamalgı. Bu üç kökensele yeti, oklunun duyu yoluyla a priori zetleni ini (synopsis); oklunun a kınsal imgelem yetisi aracılı ı yoluyla bire imini (Synthesis) ve son olarak, bu bire imin, kökensele tamalgı tarafından temellendirili ini içermektedir (Kant, 1990:58, B 29).

Heidegger, Kant'ın tanımladı ı üç kökensele yeti arasında nc yeti olarak i aretledi i tamalgı'ya i aret etmekte ve Kant'ın anlama ve ya d nce yerine tamalgı'yı kullandı ına i aret etmektedir. Heidegger'e göre, Kant'ta imgelem, ne görüsel ne de kavramsaldır. mgelem, görü ve kavram birlikteli ini gerçekle tiren yetidir. Heidegger, Kant'ın, imgelemin, duyarlılıkla tamalgı arasında aracılık yapan bir yeti oldu una ili kin d öncelerine katılmakla birlikte imgelemin, Kant'ta oldu u gibi, bir ara yeti olmaktan çok nc bir temel yeti oldu unu söylemektedir (Heidegger, 1998:131-134). A kınsal imgelem, hem alıcı kendili indenlik (rezeptive Spontanitt) hem de kendili inden alrılık (spontane Receptivitt) olarak ontolojik bilgiyi olu turan, saf görü ve d nce birlikteli inin temelidir (Heidegger, 1998:196). Bu nedenle imgelem, Heidegger için ontolojik bilginin temellendi i zemindir (Heidegger, 1998:155). Oysa, *Saf Aklın Ele tirisinin* ilk baskısında imgelem yetisini "ruhun onsuz

olunmaz i levi” olarak açıklayan Kant, kitabın ikinci baskısında imgelemin i levini anlama yetisine aktarmı tır. ”A kınsal imgelem yetisi, ikinci baskıda vurgulandı ı gibi, temel yeti olarak i aretlenmi ve onun i levi çıplak kendili indenlik olarak anla a ta ınmı tır” (Heidegger, 1998:197). Kant'ın bu tutumu, Heidegger'e göre, imgelemin, anlama yetisinin i levlerine indirgenmesiyle sonulanmı tır (Heidegger, 1998:160-161). mgelemin, önemini vurgulamakla birlikte “(...) kendi koymu oldu u bu temel kar ısında geri çekilen”⁹ Kant, imgelemin i levini anlama yetisine aktararak “znenin zneli inin ontolojik analizini” eksik bırakmı tır. Grlce i üzere Heidegger, belirttik bir ekilde, kavramın, imgelemin kendisinden türetilen bir ey oldu unu göstermeye çalı mı tır. Kant gibi, kavramların nesnelere uygulanmasının olana ının emalar oldu unu belirten Heidegger, a kınsal zaman belirlenimleri aracılı ı ile kavramları görüye uygulamı tır. Böylelikle Heidegger, görü ve kavramın, Kant tarafından bilinmedi ini iddia etti i ortak kökünü aı a çıkararak, A kınsal çıkarsama'daki amacına (anlama yetisinin saf kavramlarının temellendirilmesine) hizmet etmi tır.

Sonuç Yerine

Kant'ın A kınsal çıkarsama'da çizdi i yol üzerinde yürüyen Heidegger, Kant, gibi deneyimden çıkmayan, fakat sonuçta (hukuksal bir soruda) tahminen deneyimden ayrılmı saf kavramların, deneyime nasıl uygulanabilece ini sorun edinmi ve kavram ile nesne (kavramlar ve varolanlar) arasındaki ba ı Kant gibi yargılardan tretmi tir (Heidegger, 1987:166). Heidegger'e göre Kant, kavramları yargılardan türetmekle birlikte görü ile olan ili kisinde aı a çıkan birle tirme i levinden nasıl tredine yeterli bir açıklama getirememi tir (Heidegger, 1987:262-263). Oysa d ncenin birli ini, görünün birli iyle açıklamak isteyen Heidegger'de saf görü ve saf kavramların kökensel olarak nasıl birle tirilece i sorusu A kınsal çıkarsama'nın temel sorunudur. Soru, yukarıda açıklanan saf topları a kar ılık gelen Synopsis ve saf refleksiyonu gerçekle tirmeye kar ılık gelen predikatif bire imin, veritatif senteze kar ılık gelen ontolojik sentezde nasıl bir araya getirilece i sorusunu içermektedir (Heidegger, 1998:59-60). Kant'a kar ı saf d ncenin belirleniminin tablosuna kar ılık gelen kavramların, bilmenin ontolojik ko ulları oldu unu iddia eden Heidegger, bu noktada ontolojik bilginin olanaklılı na ili kin sorunun, özünde a priori bilgiye ait oldu unu belirtmektedir (Heidegger, 1987:208). Çünkü, saf görü olarak zaman, kavramlar aracılı ıyla anlama yetisine katılmakta ve böylelikle a priori olarak d ncede içerilmektedir.

Heidegger zaman kavramıyla u ra ırken bilince ynelmi tir. Fakat onun için, ontolojik hakikat bilinçten öncedir. Bunun anlamı, ontolojik bilginin, kavramları ve

⁹ Heidegger, Kant'ın bu geri çekili inin nedenini, Kant'ın a kınsal çıkarsama'da yapmı oldu u ayrımda bulmaktadır. Heidegger'e göre imgelem yetisi, Kant tarafından *Ele tiri*'nin birinci baskısında bire im yetisi olarak adlandırılmı tır. Bunun için imgelem yetisinin içsel zaman karakterini aı a çıkarabilmek için Kant'ın bire im'den (Synthesis) ne anladı mın gösterilmesi gerekir (Heidegger, 1998:176). “ ikinci baskıda Kant, a kınsal ın olu umunda, zamanın a kınsal önceli ini, a kınsal imgelem yetisinden geri almı tır, yani metafizi i temellendirmesinin merkezi ekirde ini; a kınsal ematizmi inkar etmi tir” (Heidegger, 1999:99).

emaları önceledi idir. Dolayısıyla Heidegger için, nesnelere ili kin bilgi, görüye ba lıdır; kavramlar ontik de il, ontolojik bir karaktere sahiptir. Heidegger'in de belirtti i gibi kavramlar, sentezi olu turan bilginin her iki gövdesinin birli ine ait olduklarından ontik bilginin a priori zeminini olu tururlar ve deneyimin içinde, kökensel ba lamda ontolojik olarak kendilerini gösterirler (Heidegger, 1987: 402). Burada kökenine inme, Heidegger için, kökensel olanı anlamadır. Yani, bir eyi görüsel olarak deneyimlemedi ki, bu deneyimleme ontolojik bilgiyi olanaklı kılmaktadır. Bu noktada, saf bilme yetilerine sahip bilen varlı ın a kinsal olanaklılı na odaklanan Heidegger, söz konusu olanaklılı ın onun, ontolojik yapısını olu turdu unu dü ünmektedir. Heidegger'e göre, bilme yetilerine özgü a kinsallık, insanın varolanlara ili kin her türlü tutumuna yön vermektedir. Yukarıda açıklandı ı gibi a kinsallık, bir a ma olarak; varolanlara yönelme sonucunda, varolanların kar ıya alınması ediminde gerçekleşmektedir. Çünkü, bir eye yönelmede, kar ıya alınan eyin, nesne olarak belirlenmesi söz konusudur. Heidegger, saf bilme yetilerine sahip sonlu varlı ın, varolana yönelmesinde aç ı a çıkan alıcılı ını (hinnehen), anlama yetisinin kökensel eylemi oldu unu iddia etmekte ve iddiasını (nesnein nesneli ini aç ı a çıkaran kar ıya-alma ediminin zeminini olu turan) görünün alıcı bir karaktere sahip olmasına ba lamaktadır.

Bu ba lamda Heidegger'de ontolojik bilginin iki saf ö esi kökensel olarak görüde temellendi i için ontolojiktirler (Heidegger, 1987:402). Heidegger'e göre, kavramların görüde temellenmesi, bilgimizin birincil olarak görüye ait oldu u anlamına gelmektedir; bilgi, dü ünen görü'dür. Heidegger'e göre, kavramlar, görüde temellenen ve nesneyle ba lantılı a priori birle tirme i levleridirler (Heidegger, 1987:252). Böylelikle kavramları, görüye oturtmak isteyen Heidegger, yalnızca kavramların görüsel temeline i aret ederek, Kant'ta ki kavram ve algı arasındaki uçurumu kapatmakla kalmamı aynı zamanda Kant'a kar ıt bir biçimde, Kant'ın kavramların senteze birlik verdi ine yönelik iddiasını tersine çevirmi tir. Oysa, Heidegger, söz konusu Kantçı iddianın sadece ontik yargılar için geçerli oldu unu belirtmektedir. Çünkü saf anlama yetilerinin birli inden olu an saf sentez'de, sentez, birli ini, uygulandı ı eyden; yani zaman görüsünden almaktadır. Ayrıca Heidegger'e göre, sentezin bu birli i, zamanın çoklusundan do du undan, anlama yetisinin refleksiyonu ile olu turulan, kavramsal bir birlik de ildir. Aksine, kavramlar sentezin birli ini yansıtmakla birlikte, söz konusu birlik, zaman ile ili kili imgesel sentezden do maktadır.

Sonuç olarak, kavramların yapısal ve zorunlu özelliklerini, zamanla ilgili saf imgesellikten aldı ını savlayan Heidegger, kavramların, zaman görüsü ile olan ba lantısından aç ı a çıkan a kinsallı ının "nesnenin nesne olarak" belirlenmesinin merkezini olu turdu unu söylemektedir. Ontik kavramlar olarak saf anlama yetisinin kavramları nasıl oluyor da ontolojik bir kavram olan zaman tasarımının altına girebiliyor? Heidegger'e göre, bu soruya Kant, kavramların zaman görüsüne ba lanı ını içeren ematizm ö retisinde yanıt vermektedir.

KAYNAKÇA

D LGER, M (1997) Die reine Anschauungsformen Raum und Zeit in der transzendentalen Ästhetik der "Kritik der reinen Vernunft", Tübingen im Mäi

F SCHER, K (1974) "Die hundertjähriqe Gedächni feier der Kantischen Kritik der reinen Vernunft", *Immanuel Kant zu ehren*, ss. Herausgegeben von Joachim Kopfer und Rudolf Malter, Frankfurt am Main, suhrkamp taschenbuch wissenschaft, Suhrkamp verlag

HEIDEGGER, Martin (1987) *Phänomenologische Interpretation von Kants Kritik der reinen Vernunft*, Gesamtausgabe. II. Abteilung: Vorlesungen 1923 – 1944, Bd. 25, 2. Auflage., Frankfurt am Main, Vittorio Klosterman.

HEIDEGGER, Martin (1998) *Kant und das Problem der Metaphysik*, herausgegeben von F. W. Von Hermann, 6. Auflage, Frankfurt am Main, Vittorio Klosterman GmbH

KANT, Immanuel (1990) *Kritik der reinen Vernunft*, Nach der ersten und zweiten Original-Ausgabe, Hamburg, herausgegeben von Raymund Schmidt.Felix Meiner Verlag,

LA ROCCO, C (1999) *Esistenza e Giudizio. Linguaggio e ontologia*, Kant-Pisa: Edizon ETS, 3775

TÜRKYILMAZ, Çetin. (2004) "Heidegger'in Ontoloji Tarihi'nde Kant Felsefesinin Yeri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt.21, ss.165-181, Sayı.1, Ankara

WEATHERSTON, M (1997) " *Categories and Temporality*", *Heidegger's Interpretation of Kant*, Chapter Sewen, <http://www.esu.edu/phil/muthesis/ct-pref.html>.

WAGNER, H (1980) "Der Argumentationsgang in Kants Deduktion der Kategorien", *Kant Studien Philosophische Zeitschrift der Kant-Gesellschaft 71 Jahrgang*,ss.352-366 Berlin - New York, Walter de Gruyter